

Rituální hrob ženy

K nejvýznamnějším objevům na Hlinsku bezesporu náleží již zmíněný, ojedinělý pohřeb ženy v sídlištní jámě (obj. č. 20/79), odkrytý v roce 1979 ve svažité jihozápadní části osady. Jáma (150 x 164 x 162 cm), do které byla zemřelá uložena, byla vykopána v areálu zaniklé chaty. Součástí hrobu byl zřejmě i kamenný věnec nad hrobovou jámou, který mohl nahoře hliněný rov vymezovat. Dle antropologického šetření náležela kostra ženě zemřelé okolo 50 let, tedy relativně vysokého stáří na pravěké poměry. Pozoruhodným poznatkem byl vysoký počet patologických defektů zjištěných na kostře. Lze konstatovat, že žena pohřbená v sídlištní jámě s typicky mužským inventářem (sekeromlat) byla s velkou pravděpodobností pro své současníky výjimečná, zřejmě proto byla pohřbena i odlišným způsobem od ostatních obyvatel osady. Zda se mohlo jednat o ženu-kněžku, však s jistotou nedokážeme říci.

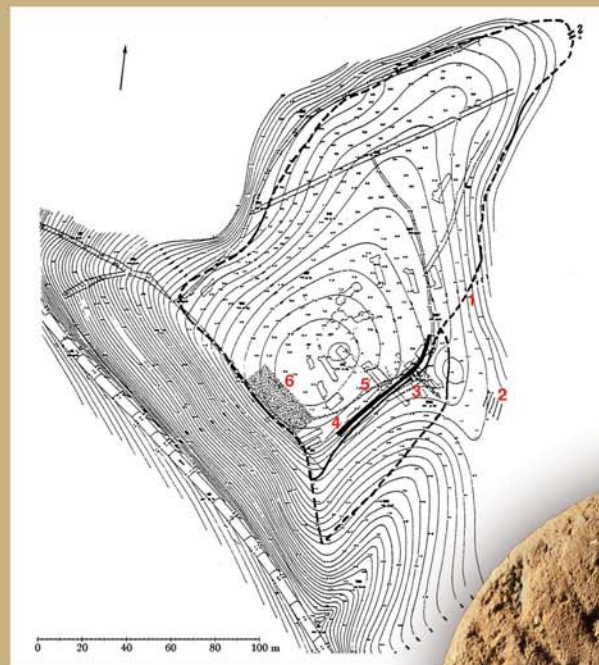
Obrazová rekonstrukce vzhledu ženy, jejíž hrob byl odkryt v areálu výšinné osady.
Kresba L. Balák. ↑

Depot měděných šperků v keramické nádobce. Foto M. Frouz.
Broušené kamenné sekeromlaty z Hlinska. Foto M. Frouz. ↓

Pohled od hradiska „Nad Zbružovým“ k severovýchodu do Moravské brány.
Foto: Z. Schenk. ↑

Plán výšinné opevněné osady „Nad Zbružovým“ u Hlinska a její vnitřní členění:
1 – palisáda, 2 – přístupové sedlo, 3 – vstupní brána, 4 – kamenná hradba, 5 – štětovaná cesta, 6 – „náves“. Plná čára – výzkumem ověřený průběh opevnění, čerchovaná čára – geofyzikálně sledovaný a předpokládaný průběh opevnění, ? – předpokládaný boční vstup do hradiska. Podle J. Pavelčíka. Archiv ARÚ AV ČR Brno. ↓

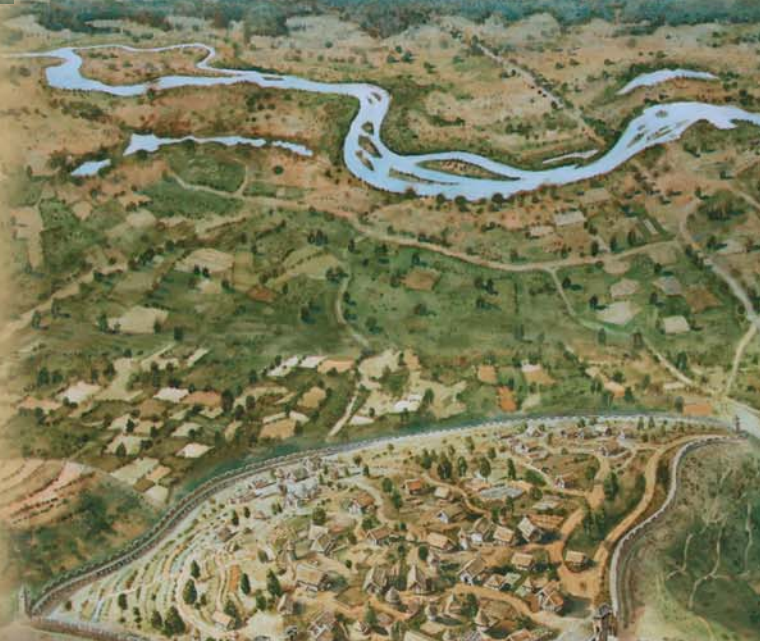

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p. o. Horní nám. 7, 750 11 Přerov, v roce 2016 u příležitosti výstavy Tajemství pravěké osady v Hlinsku odhalena?

Text: Aleš Drechsler, Lubomír Šebela
Kresebné obrazové rekonstrukce: Libor Balák
Foto: Martin Frouz, Jaromír Kovárník, Zdeněk Schenk, Jiří Pavelčík a archiv Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i.

Muzeum Komenského v Přerově je zřízeno a financováno Olomouckým krajem.

Archeologický výzkum osady pozdní doby kamenné na Přerovsku

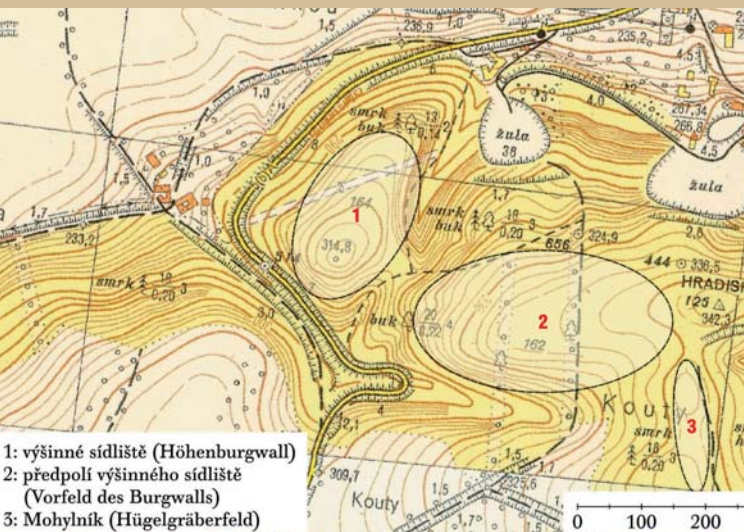

Letecký snímek návrší „Nad Zbruzovým“ u Hlinska s hradiskem a kamenolomem Podhůra. Foto J. Kovárník, archiv ARÚ AV ČR Brno.

Opevněná osada z pozdní doby kamenné (eneolitu) na návrší zvaném „Nad Zbruzovým“ (300–315 m. n. m.) nedaleko Hlinska představuje jednu z nejdůležitějších archeologických památek Přerovska, jejíž význam dalece přesáhl horizont regionu. Nalezáme ji kilometr severně od obce Hlinsko na Lipensku, na protáhlé jazykovité ostrožně, vybíhající z masívu Maleníku. Celé návrší s hradiskem je dnes pokryto porostem smíšeného lesa; z východní strany s ním sousedí kamenolom Podhůra, jehož rozšiřování vyvolalo nutnost záchranného archeologického výzkumu. Poloha návrší umožňovala svým pravěkým obyvatelům optickou kontrolu rozsáhlého úseku jihozápadní části přírodního komunikačního koridoru Moravské brány.

Výřez z katastrální mapy 1 : 10000 z let 1960–1961 s vyobrazením lokalit: 1 – výšinné sídliště „Nad Zbruzovým“ u Hlinska, 2 – předpolí výšinného sídliště, 3 – pozdně eneolitický mohylník. Archiv ARÚ AV ČR Brno.

1: výšinné sídliště (Höhenburgwall)
2: předpolí výšinného sídliště (Vorfeld des Burgwalls)
3: Mohylník (Hügelgräberfeld)

Archeologové na Hlinsku

Jednotlivé pravěké nálezy z návrší byly známy regionálním vlastivědným badatelům již od počátku 20. století. Skutečný význam a charakter lokality byl odhalen až po druhé světové válce. Na základě informací od místních občanů se na kopec „Nad Zbruzovým“ vypravil vojenský kartograf K. Tichý, jenž na místě provedl namátkový povrchový sběr. Získané nálezy předal archeologovi olomouckého muzea Josefu Skutilovi, který poté na nadějně výšinné lokalitě realizoval první sondážní výzkum. Pravěkou osadu na základě získaných nálezů časově zařadil do pozdní doby kamenné, konkrétně ji přiřkl kultuře s kanelovanou keramikou (v současnosti užíváme název badenská kultura). U nalezené štípané kamenné industrie nevyloučil její možný paleolitický původ.

Tou dobou ale značně zvýšil objem těžby kamenolom Podhůra, odtěžující kulmský prachovec v těsné blízkosti nyní již v širší známost uvedené významné lokality. Archeologický ústav ČSAV v Brně zde proto v roce 1962 zahájil záchranný archeologický výzkum pod vedením Jiřího Pavelčíka. Výzkum posléze od roku 1968 probíhal nepřetržitě až do roku 1992. Realizováno zde bylo celkem 26 výzkumných sezon, v jejichž průběhu bylo otevřeno 107 a prozkoumáno na šest stovek objektů, což v měřítku moravského eneolitu nemá obdoby.

Na podzim roku 2006 byl realizován záchranný archeologický výzkum pod vedením Petra Škrdly z Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v v. i. Jednalo se o průzkum plochy situované jihovýchodně od hradiska v poloze

„Kouty“. Výsledky výzkumu potvrdily doklady osídlení lokality v období mladšího úseku starší doby kamenné (paleolitu) a staršího eneolitu, přičemž značná část původní vrcholové plošiny, kde se dala předpokládat největší koncentrace nálezů, byla již odstraněna postupující těžbou. Po ukončení výzkumu se archeologové na lokalitu ohroženou těžbou opakovaně vraceli.

Vedoucí výzkumu Jiří Pavelčík při dokumentaci sondy S88 s destrukcí kamenné hradby v SV části vrcholové plošiny. Archiv ARÚ AV ČR Brno. ↑

Velká rekonstruovaná keramická zásobnice. Foto M. Frouz. →

Rekonstrukce vzhledu obydlí na výšinné osadě v Hlinsku. Obrazová rekonstrukce Libor Balák.

Popis lokality, její vnitřní členění a chronologie

Hradisko tvaru nepravidelného obdélníku se severní částí protaženou ve výběžek trojúhelníkového tvaru zaujímal plochu 2,5 ha a z okolního terénu bylo přístupné 25 m širokým a 120 metrů dlouhým sedlem. Výzkumem zachycená brána prolomovala opevnění v místě napojení sedla na sídelní plošinu. Zda se další, předpokládaný vedlejší vstup nacházel též v severním nároží, není dosud výzkumem potvrzeno.

Terénní výzkum doložil, že obytné chaty obyvatel osady, stavěné převážně technikou zvanou kazeto na rám (na základovém dřevěném rámu byla vztyčena nosná kostra z trámů, jejichž volná pole vyplnil proutěný výplet s vrstvami hlíněné mazanice) s podzemními síly zaujaly téměř celou plochu vrcholového plata. Odkryta byla také štětovaná cesta, směřující od přístupového sedla skrze bránu k ploše o rozměrech 100 x 40 metrů při JZ úseku opevnění, postrádající doklady osídlení, kterou vedoucí výzkumu J. Pavelčík interpretuje jako náves, jež mohla plnit i funkci tržiště, případně shromaždiště. Východní sektor osady, vzhledem k velké koncentraci dokladů výrobní činnosti (odpad, suroviny i polotovary z výroby broušených nástrojů, jejichž výroba hrála v životě osady důležitou úlohu, dále pak keramická pec i náznaky kovolitecké činnosti) určil J. Pavelčík jako „čtvrt řemeslnických dílen“. Střední, svážnou část osady lze pak považovat za okresek, který mohl hrát v životě osady výjimečnou úlohu. Koncentrují se zde chaty stavěné odlišnou technikou, objeven zde byl rituální hrob ženy i keramické výrobky zjevně neprofánního charakteru aj. Snad se jednalo o prostor, jenž měl spojitost s kulturní sférou života obyvatel osady.

Počátky osídlení hradiska spadají do doby kolem poloviny 4. tisíciletí př. n. l. Je pravděpodobné, že osídlení místa nebylo nepřetržitě, ale že lidé v některých obdobích výšinnou polohu opakovaně osídlili. Poslední eneolitické osadníci na hradisku sídlili ještě v průběhu první čtvrtiny 3. tisíciletí př. n. l. Na Hlinsku rozpoznáváme přítomnost nositelů tří archeologických kultur pozdní doby kamenné: nálevkovitých pohárů, badenské a bošácké kultury.

